

Examen VWO
2019

tijdvak 1
maandag 13 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

In de loop van de geschiedenis hebben verschillende heersers bijnamen gekregen. De volgende heersers staan in willekeurige volgorde:

- 1 De Franse koningin Marie-Antoinette kreeg in de jaren voorafgaand aan de Franse Revolutie de bijnaam *Madame Déficit* (Mevrouw Staatsschuld) vanwege haar verkwistende levensstijl.
- 2 De Romeinse keizer Gaius kreeg de bijnaam *Caligula* (Soldatenlaarsje) omdat hij als kind al in soldatenkleding rondliep.
- 3 De Nederlandse koning Willem II had de bijnaam 'Held van Waterloo' vanwege zijn aandeel in de strijd tegen Napoleon.
- 4 De Engelse koning Richard I kreeg de bijnaam 'Leeuwenhart' nadat hij tijdens de Derde Kruistocht had gevochten bij de verovering van de havenstad Akko.
- 5 De Frankische koning Lodewijk I kreeg de bijnaam 'de Vrome' door zijn inzet voor de verspreiding van het christendom in het noorden van Europa.
- 6 De Engelse koningin Maria I kreeg tijdens de reformatie de bijnaam *Bloody Mary* (Bloedige Maria) vanwege haar vervolging van protestanten.

- 2p 1 Zet deze heersers in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

Gebruik bron 1.

Bewering:

Tacitus wil de Romeinen waarschuwen.

- 2p 2 Ondersteun deze bewering door met een verwijzing naar de bron uit te leggen welke waarschuwing Tacitus overbrengt.

Gebruik bron 1.

In de vroege middeleeuwen vindt in Europa een politieke verandering plaats. Je kunt concluderen dat deze verandering aansluit bij Germaanse gebruiken uit de oudheid.

- 3p 3 Ondersteun deze conclusie door:
- de politieke verandering in de vroege middeleeuwen te noemen en
  - met een verwijzing naar de bron toe te lichten dat hierbij wordt aangesloten bij traditionele Germaanse gebruiken.

De middeleeuwen

In 496 werd Clovis, de koning van de Franken, gedoopt in de kathedraal van Reims (Frankrijk) door bisschop Remigius. Zowel in de vroege als in de late middeleeuwen werd deze doop door de rooms-katholieke kerk met afbeeldingen in herinnering gebracht. Hiermee kon de kerk haar positie versterken.

- 4p 4 Toon dit voor zowel de vroege als de late middeleeuwen aan, telkens met een kenmerkend aspect uit die tijd.

Een bewering:

De opkomst van handel en nijverheid droeg bij aan de versterking van het centrale gezag in de late middeleeuwen.

- 2p 5 Leg deze bewering uit.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 2.

Een conclusie: je kunt zowel continuïteit als verandering met het wereldbeeld in de late middeleeuwen ontdekken in deze beschrijving van de oorspronkelijke bevolking van Brazilië door Vaz de Caminha.

- 4p 6 Ondersteun deze conclusie door uit te leggen dat zijn beschrijving:
- aansluit bij het wereldbeeld in de late middeleeuwen en
  - past bij het wereldbeeld in de zestiende eeuw.

In 1555 werd bij de Vrede van Augsburg het *ius emigrandi* aan de inwoners van Duitse vorstendommen verleend. Dit recht hield in dat inwoners mochten verhuizen naar een ander Duits vorstendom als zij dit wilden.

Het opnemen van het *ius emigrandi* was een gevolg van een andere afspraak die ook bij de Vrede van Augsburg in 1555 werd vastgelegd.

- 2p 7 Beredeneer welke afspraak het verlenen van het *ius emigrandi* noodzakelijk maakte.

Gebruik bron 3.

Een historicus doet onderzoek naar het godsdienstbeleid van Filips II omstreeks 1565 en vindt deze bron.

- 3p 8 Geef zonder bron de kritiek weer die werd geuit in de Nederlanden op het godsdienstbeleid van Filips II en leg daarna uit dat de bron dit beeld nuanceert.

Hessel Gerritszoon werd in 1617 als eerste benoemd tot officiële cartograaf van de VOC. Alle kapiteins van de VOC moesten na een reis verplicht hun logboeken en kaarten bij hem inleveren. Hessel Gerritszoon paste de kaarten aan, waarna ze bij een volgende VOC-reis weer werden meegegeven.

- 2p **9** Leg uit dat de verplichting om kaarten en logboeken in te leveren de ontwikkeling van wereldwijde handelscontacten voor de VOC bevorderde.

Gebruik bron 4.

Jan Pieterszoon Coen stelt een verandering voor in het beleid van de VOC. Het bestuur van de VOC wijst het voorstel af.

- 3p **10** Verklaar het standpunt van Coen **en** dat van het bestuur door:
- de verandering in beleid uit het voorstel van Coen te noemen en
  - een politieke verklaring te geven voor het voorstel vanuit Coens positie en
  - een economische verklaring te geven voor de afwijzing van het voorstel door het bestuur van de VOC.

Gebruik bron 5.

In deze prent geeft Theodoor van Thulden een gevolg weer van de Opstand voor de economie van Antwerpen.

- 3p **11** Geef aan:
- met een verwijzing naar de prent welk economisch gevolg van de Opstand Van Thulden weergeeft en
  - zonder bron welke maatregel de oorzaak hiervan is.

Gebruik bron 6.

Pétion de Villeneuve baseert zich op verlichte denkbeelden.

- 2p **12** Licht met een argument van Pétion de Villeneuve tegen de doodstraf toe op welk uitgangspunt van het verlichte denken hij zich baseert.

Gebruik bron 7.

In 1819 vindt in de Engelse stad Manchester een demonstratie plaats tegen het bestaande kiesstelsel en tegen de hoge importbelasting op graan. Beiden beschermen de positie van de Britse landadel. Nadat het stadsbestuur van Manchester beveelt de leiders van de demonstratie te arresteren, vindt een bloedbad plaats. Hierna vaardigt de Britse regering de *Six Acts* uit, waarin onder andere bijeenkomsten van meer dan 50 mensen worden verboden.

Cruikshank geeft in deze prent een mening weer over de noodzaak van de invoering van de *Six Acts*, waarbij hij verwijst naar de Franse Revolutie.

- 3p **13** Licht dit toe door aan te geven:
- met een verwijzing naar de prent welke mening over de noodzaak voor de invoering van de *Six Acts* Cruikshank weergeeft en
  - wat hij wil bereiken met de verwijzing naar de Franse Revolutie.

Hieronder staan zes gebeurtenissen uit het leven van de Franse politicus Bertrand Barère (1755-1841):

- 1 Tijdens de Restauratie werd Barère verbannen uit Frankrijk.
- 2 Barère noemde Robespierre een 'pygmee die niet op een voetstuk moet worden gezet' en speelde een belangrijke rol in de val van het schrikbewind.
- 3 Als afgevaardigde van Bigorre (Zuidwest-Frankrijk) stelde Barère veranderingen voor in de Staten-Generaal, die na 175 jaar weer bijeen werden geroepen. Hij streefde hierbij naar een constitutionele monarchie.
- 4 Tijdens het keizerrijk werd Barère aangesteld als informant voor Napoleon.
- 5 Na een revolutie in Frankrijk en de Belgische Opstand diende Barère de Franse liberale koning Louis Philippe.
- 6 Barère trad op als voorzitter van het parlement, dat oordeelde in het proces tegen 'burger Capet'.

- 2p 14 Zet deze gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Gebeurtenissen uit het leven van Bertrand Barère in vraag 14 kunnen worden gebruikt om andere gebeurtenissen uit zijn leven te verklaren.

- 2p 15 Geef met een gebeurtenis uit het leven van Bertrand Barère een ideologische verklaring waarom hij besloot de liberale koning Louis Philippe te dienen (gebeurtenis 5).

Moderne tijd

Gebruik bron 8.

Auclert verschilt van mening met het Franse bestuur in Algerije over het beleid in Algerije.

- 4p 16 Licht dit verschil van mening toe door uit te leggen:
- met welk kenmerkend aspect uit de eerste helft van de twintigste eeuw het beleid van het Franse bestuur kan worden verklaard en
  - met welke politiek-maatschappelijke verandering, die nagestreefd wordt door Auclert, dit beleid botst.

In 1888 deed Bismarck de volgende uitspraak:

"Uw kaart van Afrika is ongetwijfeld heel mooi, maar mijn kaart van Afrika ligt in Europa. Hier ligt Rusland en daar ligt Frankrijk, en wij bevinden ons daar tussenin. Dat is mijn kaart van Afrika."

- 2p 17 Leg uit dat Bismarck met deze uitspraak zijn rol tijdens de Conferentie van Berlijn verklaarde.

Gebruik bron 9.

In deze prent geeft de Franse tekenaar Albert Guillaume een verschil weer tussen een gevolg van de Eerste Wereldoorlog voor Frankrijk en Duitsland.

- 2p 18 Leg uit, met een verwijzing naar de bron, welke boodschap de tekenaar hiermee wil overbrengen.

Sommige westerse historici beweren dat de Koude Oorlog een ideologische tegenstelling is die al in 1917 begon.

- 2p 19 Geef de redenering waarmee deze bewering kan worden ondersteund.

Gebruik bron 10.

Stel: je doet onderzoek naar de politieke ontwikkelingen in Duitsland tijdens de eerste maanden van het naziregime en je hebt twee onderzoeksvragen:

- 1 Hoe groot is de steun van de Duitse bevolking voor de politieke veranderingen in Duitsland?
- 2 Verandert Duitsland na het aantreden van het naziregime in een totalitaire staat?

Je vindt de *Völkischer Beobachter* over het algemeen een onbetrouwbare bron, maar je besluit dat je het fragment toch kunt gebruiken.

- 4p 20 Leg uit, telkens met een verwijzing naar de bron, dat de bron voor de eerste onderzoeksvraag minder betrouwbare informatie bevat en dat er meer betrouwbare informatie uit de bron is af te leiden voor de tweede onderzoeksvraag.

Op 22 juni 1941 zei de Britse premier Churchill na de Duitse inval in de Sovjet-Unie in een radiotoespraak: "De verschrikkelijke oorlogsmachine, die wij en de rest van de beschaafde wereld zo dwaas, zo nalatig, de nazi-gangsters hebben toegestaan praktisch uit het niets op te bouwen, kon natuurlijk niet ongebruikt blijven staan (...). Mijn gedachten gaan terug naar de jaren dat het Russische leger onze bondgenoot was tegen dezelfde dodelijke vijand."

Churchill wilde met deze toespraak een koerswijziging in het buitenlandse politieke beleid van Groot-Brittannië ondersteunen.

- 3p 21 Licht dit toe door:
- aan te geven voor welke koerswijziging in 1941 Churchill steun wilde verkrijgen bij de Britse bevolking en
  - uit te leggen met welk argument Churchill de koerswijziging ondersteunde.

Gebruik bron 11.

In 1945 roept Soekarno, de leider van de Indonesische nationalisten, de onafhankelijkheid uit.

- 4p 22 Geef, telkens met een verwijzing naar de bron, twee verschillende verklaringen voor het succes van de Indonesische onafhankelijkheidsbeweging.

De Amerikaanse overheid greep wel in bij de Blokkade van Berlijn, maar niet tijdens de bouw van de Berlijnse Muur.

- 3p **23** Leg uit, met een verwijzing naar beide gebeurtenissen, welke continuïteit in de Amerikaanse buitenlandse politiek je met dit verschil in aanpak kunt aantonen.

In 1964 maakte regisseur Kees Brusse de tv-documentaire *Mensen van morgen*, met daarin gesprekken over het leven met jongeren rond de twintig jaar, waaronder een ongehuwde moeder, een homoseksueel en een prostituee.

- 2p **24** Leg uit dat de keuze voor de geïnterviewden in de documentaire een maatschappelijk keerpunt markeerde in Nederland.

Gebruik bron 12.

Twee beweringen:

- 1 Het verzoek van Jaafar Numeiri is geïnspireerd op het Marshallplan.
- 2 Jaafar Numeiri onderbouwt zijn verzoek met een verwijzing naar de dominotheorie.

- 3p **25** Ondersteun beide beweringen door:
- aan te tonen dat Numeiri met zijn verzoek zowel op economisch als op politiek terrein de doelen van het Marshallplan nastreeft en
  - aan te geven welke verwijzing naar de dominotheorie Numeiri maakt.

Gebruik bron 13.

Reagan laat tijdens zijn speech bewust de foto zien van de basis op Cuba.

- 3p **26** Toon dit aan door:
- zonder bron te noemen wat de kern van het SDI-project is en
  - met bron uit te leggen wat Reagan wil bereiken bij de Amerikaanse bevolking door deze foto te laten zien.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.